

David Behenský a David Šanc

Podněstří – kvazistátní struktura na politické mapě Evropy¹

The main issue of the paper is the security and the juridical statute of the separatist territory of the Republic of Moldova – Transnistria. Despite of the stance of the international community, Transnistria decided to defend its disputable independence with the support of the Russian Federation. Transnistria is presented as a specific unit which can be called quasi-state. The specifics of the statehood of this "state" is typical for other similar examples such as Kosovo or South Ossetia, which lack the international recognition of sovereignty. Authors of the article discuss the main problems of the security and international relationship between the Republic of Moldova, Transnistria, the Russian Federation, NATO and OSCE, and introduce the scenarios of the future evolution of conflict in the region and the status of Transnistria.

*Klíčová slova: Podněstří, Moldávie, rozpadlý stát, kvazistát, Svaz sovětských socialistických republik, postkomunismus, východní Evropa, mezinárodní bezpečnost, řešení konfliktů,
Key words: Transnistria, Moldova, weak state, failed state, quasi-state, Union of Soviet Socialist Republics, post-Communism, Eastern Europe, international security, conflict resolution*

1] Tento text vznikl s podporou Grantového systému Západočeské univerzity v Plzni, projekt č. SGS-2010-014 – Nadnárodní politické procesy.

Úvodem

Při pohledu na politickou mapu se svět jeví jako přehledná mozaika teritorií nezávislých, suverénních států. Po zevrubnějším prozkoumání takto zjednodušeně vnímaného stavu je však patrné, že existuje řada území, jež nelze považovat za státy v pravém slova smyslu a jejich status je diskutabilní. Ačkoliv si z hlediska politické geografie a mezinárodního práva těžko definovatelná území spojujeme primárně s oblastmi mimo evropský kontinent, několik těchto teritorií nalezneme ve zdánlivě přehledné struktuře politické mapy Evropy – příkladem je Podněstří.

Podněstří je separatistickým regionem Moldavské republiky, jehož status quo je velice zajímavý z hlediska politické geografie, bezpečnostních studií, mezinárodního práva, politické antropologie a řady dalších oborů. Vzhledem k tomu, že se Podněstří nachází de facto na hranici Evropské unie (EU), přičemž je z hlediska evropských (ve smyslu EU) standardů regionem minimálně podezřelým, jedná se o důležité téma v rámci stabilizace bezprostředního okolí EU, zvláště v případě vstupu Moldavska do EU. Otázka Podněstří a jeho statutu je značně komplikovaná rovněž z toho důvodu, že garantem jeho současné „samostatnosti“ je Ruská federace – při všech diskuzích o statusu Podněstří a jeho možných změnách je nutné tento fakt zohlednit.

Tématem tohoto textu je analýza Podněstří jako regionu se specifickým statusem, respektive kvazistátů, a to především z pohledu politické geografie a bezpečnostních studií. Základními otázkami, které si autoři textu pokládají, jsou: Co umožňuje dlouhodobou existenci regionu, který z hlediska vnitřního fungování vykazuje atributy státnosti, přičemž de iure z hlediska vnější suverenity státem není? Dále jaké jsou možnosti budoucího vývoje politického statusu Podněstří, respektive možnosti změn, které by mohly přinést „normalizaci“ státnosti Podněstří, tedy jeho transformaci v suverénní stát, nebo včlenění do suverenity státu jiného? S výše uvedenými otázkami souvisí i téma bezpečnostní situace v dané oblasti, jež je v textu nahlíženo spíše s neorealistickým přístupem. Přestože je Podněstří představeno jako kvazistátní entita, může být chápáno jako aktér mezinárodních vztahů vykazující prvky státnosti a snahu zajistit vlastní existenci či v zastaralejší realistické rétorice přežití. Nižší je poukázáno na skutečnost, že situace v oblasti znevažuje efektivitu mezinárodního práva i institucí a tím spíše podtrhává neorealisticke pojetí možnosti omezení dopadů anarchické struktury na procesy v mezinárodních vztazích. V mnoha ohledech je zjevné, že Podněstří volí spolupráci s Ruskou federací z důvodu existence hrozby v podobě Moldavské republiky. Tato spolupráce je však za cenu ztráty možnosti vytvořit stát s nezpochybnitelnou vnitřní a vnější suverenitou, za který Podněstřerci svůj region pokládají.

Na základě výše uvedených východisek a faktů byly pro analýzu bezpečnosti zvoleny tři aspekty. První je charakteristický důrazem na vojenské otázky s ohledem na výdaje na zbrojení a popis událostí v předchozím válečném konfliktu včetně vojenských ambicí Ruské federace v oblasti. Za povšimnutí stojí taktéž rysy specifické a v evropském kontextu podivuhodné podněsterské politicko-ekonomické reality, které vyplývají ze statu quo oblasti. Další aspekt tak představují otázky ekonomického charakteru, jež po-

ukazují na jistá specifika podněsterské i moldavské ekonomiky. V neposlední řadě je pak otázka mezinárodního práva s důrazem na postoj Ruské federace a Podněstří k rozhodnutím mezinárodních organizací a dále s důrazem na otázku chápání Podněstří jako svrchovaného státu.

Přestože jsme si vědomi, že není možné objektivně predikovat budoucí vývoj v oblasti, v textu je kladen důraz na záležitosti, jež mohou budoucnost Podněstří významně ovlivnit. Jde především o vztahy Podněstří s Moldávií a Ruskem, tedy se státy, z nichž jeden potenciálně ohrožuje a druhý garantuje existenci Podněstří jako de facto státu. Předkládaný text zároveň přináší některé empirické postřehy autorů, jež mohou sloužit i jako zajímavý a poměrně aktuální informační pramen pro další zkoumání a porozumění procesům v dané oblasti.

Podněstří – základní údaje a charakteristiky

Podněstří¹ (Stinga Nistrului, Podněstrovie /Приднестровье/, Transnistria, Transdnestria) je de iure regionem Moldavské republiky (resp. Moldavska), který, až na město Benderi² s bezprostředním okolím, leží na levém břehu řeky Dněstr – jde o úzký pruh země mezi řekou Dněstr a Ukrajinou (území je přibližně 400 km dlouhé a v průměru 30 km široké. Benderi s přilehlou oblastí (cca 100 km²) je součástí Podněstří na pravém břehu Dněstru, přičemž s druhým břehem řeky je spojeno mostem. Podněstří má rozlohu 4 163 km², jeho hlavním městem je Tiraspol. V rámci Moldavska má Podněstří nejasný status „uzemní jednotka“.³ V roce 1990, respektive 1992 (viz níže) Podněstří jednostranně vyhlásilo nezávislost jako Moldavská podněsterská republika; běžně je užíván termín Podněsterská republika nebo republika Podněstří. De facto se Podněstří nachází mimo suverenitu Moldavska a jeho status je nejasný.

1) Název Podněstří je užíván s ohledem na převládající formu názvu území v českém prostředí (např. v dokumentech Ministerstva zahraničních věcí České republiky). Nicméně, lze se rovněž setkat i s názvem Podněsterská republika a s méně obvyklým termínem Podněsteří.

2) Přepis názvu města z ruského Бендеры je Benderi nebo Bendery, v moldavštině se užívá název Bender nebo Tighina.

3) Podněstří nemá v rámci Moldavska postavení autonomní územní jednotky jako Gagauzsko.

Zdroj: <http://gatesofvienna.blogspot.com>, 23. 9. 2010.

Podle sčítání lidu z roku 2004 žilo v Podněstří 555 tisíc obyvatel, přičemž 32 % lidí se hlásilo k moldavské národnosti⁴, 30 % k ruské⁵ a 29 % k ukrajinské.⁶ Slovanská populace Podněstří tak dvojnásobně převyšuje populaci románských Moldavanů.⁷

Rozdíl mezi Podněstřím a moldavským územím na pravém břehu Dněstru je rovněž patrný v hospodářské oblasti. Během sovětské éry (tedy po roce 1945) byly v Podněstří budovány strojírenské podniky a centra zbrojního průmyslu, pravý břeh Dněstru zůstal především zemědělskou oblastí (Cojocar 2006: 263). Důsledkem výše uvedeného byla ostrá disproporce mezi rozlohou a počtem obyvatel na jedné straně a hospodářskou výkonností na straně druhé. V době podněsterského konfliktu bylo na levém břehu Dněstru (8 % rozlohy Moldavska) vytvářena značná část průmyslového výkonu a elektrárna v Dubossary v Podněstří vyráběla 90 % elektřiny spotřebovávané v celém Moldavsku (Kolstø, Edemski 1993: 980). V současné době se v Podněstří soustředí 40 % průmyslového výkonu celého Moldavska (Sanchez 2009: 158).

Cesta k současnému statusu Podněstří

Nezávislá Moldavská republika (dále Moldavsko) vznikla během procesu rozpadu Sovětského svazu, jehož byla součástí jako Moldavská sovětská socialistická republika, v srpnu 1991⁸, ovšem kořeny podněsterského konfliktu nalezneme ještě dříve. V roce 1989 byly

4) V roce 1989 se k moldavské národnosti hlásilo 40 % obyvatel Podněstří.

5) V roce 1989 se k ruské národnosti hlásilo 25 % obyvatel Podněstří.

6) <http://pridnestrovie.net/2004census.html>, 20. 7. 2010.

7) V roce 2010 žilo v Moldavsku (včetně Podněstří) přibližně 4,3 milionu obyvatel, z toho tvořili cca 8,5 % Ukrajinci a 6 % Rusové (Moldavané tvořili téměř 80 % obyvatel).

Zdroj: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html>, 23. 7. 2010.

8) Moldavsko vyhlásilo nezávislost v srpnu 1991 (po neúspěšném puči v SSSR), tedy ještě před definitivním rozpadem SSSR, ke kterému došlo v prosinci téhož roku. Ačkoliv ně-

v Moldavské SSR přijaty zákony, které nerománské obyvatelstvo považovalo za diskriminující: mimo jiné bylo uzákoněno užívání latinky při psaní románské moldavštiny (místo azbuky) a zákon stanovil povinnost hovořit rusky i moldavsky pro lidi, kteří v zaměstnání přicházejí do styku s mluvčími obou jazyků. V roce 1990 navíc moldavský parlament přijal deklaraci suverenity Moldavské SSSR, jež výrazně omezila sovětský vliv na moldavskou vnitřní politiku – mj. byla stanovena nadřazenost moldavských zákonů před sovětskými (Sanchez 2009: 157). Na vývoj událostí reagovaly elity ruský hovořících, respektive slovanských obyvatel Moldávie svoláním mimořádného kongresu zástupců Podněstří do Tiraspolu v září 1990, kde byla vyhlášena Podněsterská moldavská socialistická republika v rámci SSSR (Cojocar 2006: 261).

Mezi románskými Moldavany a ruský hovořícími obyvateli Podněstří docházelo počátkem 90. let k občasným ozbrojeným střetům, které však byly svou intenzitou zanedbatelné a měly spíše charakter provokací. Vztahy mezi oběma komunitami se rapidně zhoršily po vyhlášení nezávislosti Moldavska v srpnu 1991, neboť podle obyvatel Podněstří existovala možnost, že románská politická reprezentace země bude usilovat o spojení Moldavska s Rumunskem (Sanchez 2009: 157). Na zánik SSSR a nezávislost Moldavska Podněstří zareagovalo transformací jednostranně vyhlášené sovětské Podněsterské moldavské socialistické republiky na nezávislou Podněsterskou moldavskou republiku. Stalo se tak 1. listopadu 1991, přičemž vyhlášení nezávislosti bylo potvrzeno referendem (pro nezávislost hlasovalo 97,7 % voličů). Prezidentem nezávislého Podněstří byl zvolen Igor Smirnov (Kolstø, Edemski 1993: 985).

Počátkem roku 1992 docházelo k četným útokům podněsterských milic na instituce, které na podněsterských územích reprezentovaly moldavskou/kišiněvskou autoritu (úřady, policejní stanice apod.). Na tyto akce reagovaly moldavské ozbrojené složky, takže na jaře roku 1992 dospěla situace v Moldavsku do stádia války. Ještě před eskalací konfliktu vyzval moldavský prezident podněsterské elity, aby se plně podřídily moldavské vládě – když se situace v Podněstří nezměnila, byl v celém Moldavsku vyhlášen výjimečný stav (Kolstø, Edemski 1993: 985). Podněsterský režim byl podpořen několika tisíci dobrovolníky, kteří přicházeli bojovat za separatistickou oblast především z Ruska. K nesilnějším bojům docházelo ve městě Benderi, které představovalo jedinou lokalitu na pravém břehu Dněstru, který ovládly podněsterské jednotky. Během konfliktu, který kulminoval mezi březvem a červnem 1992, zahynulo přibližně 1 500 lidí (Sanchez 2009: 157).

K ukončení války v Moldavsku výrazně přispěla vnější síla, a to vojenská jednotka Ruské federace. Sovětská, respektive ruská vojska byla rozmístěna ve všech sovětských republikách a v Moldavské svazové republice tomu nebylo jinak. Po rozpadu SSSR a vy-

které sovětské republiky deklarovaly suverenitu před rozpadem SSSR, o skutečné suverenitě a nezávislosti můžeme hovořit až po faktickém rozpadu SSSR (k přijetí Moldavska do OSN došlo v březnu 1992).

hlášení nezávislého Moldavska se ruská armáda stáhla z území Moldavska před Dněstrem (tedy z většiny území Moldavska na pravém břehu Dněstru), ovšem 14. armáda zůstala na základnách v Podněstří. V červnu 1992 se velitelem 14. armády stal generál Alexander Lebed, který vyjadřoval podněsterskému separatismu jednoznačnou podporu a deklaroval, že město Benderi je nedílnou součástí Podněstří. Když se moldavským jednotkám 19. června 1992 podařilo dobýt zpět město Benderi, ruské tanky překročily řeku Dněstr.⁹ Moldavsku tak byl dán signál, že další bojové akce proti podněsterským jednotkám v okolí Benderi budou považovány za agresi vůči ruské armádě, respektive Rusku. Za této situace Podněsterské jednotky během několika hodin ve dnech 20. až 21. června 1992 získaly Benderi zpět pod svoji kontrolu. Zároveň došlo k ukončení, respektive „zakonzervování“ podněsterského konfliktu (Kolstø, Edemski 1993: 987–988).

Po ukončení bojů následovala mírová jednání, především o budoucím statusu Podněstří. Jednání se účastnili zástupci Moldavska, Podněsterské republiky, Ruska, Ukrajiny a OBSE; později (od roku 2005) i zástupci Evropské unie a USA. Během jednání nebylo dosaženo žádné dohody o jasně vymezeném statusu Podněstří – zatímco Moldavsko nabízelo pro Podněstří výraznou autonomii, Podněstří bylo ochotno zůstat součástí Moldavska v případě, že dojde k federativnímu, respektive konfederativnímu uspořádání (Johansson 2006: 510).

Podněstří jako anomální politicko-geografická jednotka – kvazistát

Vzhledem k tomu, že politický status Podněstří nebyl stanoven dodnes, představuje Podněstří tzv. anomální politicko-geografickou jednotku (viz Glassner 2004: 120–126). Ačkoliv po válce z roku 1992 zůstala oblast formálně součástí Moldavska, moldavské instituce nemohou v Podněstří uplatnit žádným způsobem svůj vliv. Moldavsko je tak rozděleno de facto státní hranicí – vzhledem k zakonzervovanému konfliktu je efektem hranice jako bariéry mezi znesvářenými entitami podpořením rozmístěním vojenské techniky v hraničních oblastech a striktními hraničními kontrolami. Podněsterská moldavská republika představuje de facto nezávislý stát, který disponuje vnitřní suverenitou – v Podněstří fungují státní instituce, bezpečnostní složky, oblast disponuje vlastní měnou (tzv. podněsterský rubl). Zároveň Podněstří nedisponuje vnější suverenitou, neboť republiku neuznává žádný suverénní stát.¹⁰

V rámci velice široké a vágní kategorie „anomální politicko-geografická jednotka“ můžeme Podněstří označit termínem kvazistát, respektive stát de facto. Kvazistátem rozumíme „*deviantní formu státu, jež se vymyká konvenčnímu vnímání politického prostoru rozděleného mezi suverénní státy a závislá území*“ (Riegl 2010: 57). Tato definice však vyhovuje dvěma rozdílným případům, na které se termín kvazistát může v odborné

literatuře vztahovat. Zprvce jsou to státy, které jsou mezinárodně uznávané jako suverénní státy, ovšem mocenské instituce státu, existují-li vůbec, nejsou schopné uplatnit autoritu po celém území státu (stát nedisponuje vnitřní suverenitou). Státy nalézající se v tomto stavu jsou označovány jako slabé, respektive rozpadající se nebo rozpadlé státy (*weak state, failling state, failed state, collapsed state*).¹¹ Druhou kategorií označovanou jako kvazistátní struktury tvoří entity, které, hodnocené z hlediska vnitřní suverenity, fungují jako státy, ovšem nejsou schopné dosáhnout vnější suverenity, respektive nejsou uznávány jako nezávislé státy. Takové případy jsou označovány termíny *de facto state, empirical statehood, para-state, unrecognized state* nebo *pseudostate* (Riegl 2010: 59).

Na terminologickou nejasnost reaguje P. Kolstø (2006), který požaduje užívat termín kvazistát pouze pro entity fungující jako státy, ovšem bez uznání suverenity, tedy pro státy de facto. Pro kategorii de iure států bez vnitřní suverenity navrhuje užívat zavedený termín *rozpadající se/rozpadlý stát (failed state)*. Kvazistát P. Kolstø definuje na základě tří kritérií: vedení/vláda musí uplatňovat svoji autoritu na celém území, na které si dělá nárok, a musí usilovat o mezinárodní uznání suverenity, avšak marně. Třetí podmínkou je, že daná politicko-geografická jednotka vykazuje výše uvedené charakteristiky nejméně po dva roky (Kolstø 2006: 725–726).

Autoři tohoto textu přijímají Kolstøho definici kvazistátu (de facto státu), přičemž Podněstří je anomální politicko-geografickou jednotkou, jež parametry kvazistátu víceméně naplňuje. Označení kvazistát v případě Podněstří může být diskutabilní, jestliže předpokládáme, že cílem podněsterské politické reprezentace nebyla/není nezávislost, ale spojení s Ruskem (to je ostatně jeden z možných, i když málo pravděpodobných scénářů podněsterské budoucnosti – viz níže). I když by takto mohla být relativizována jedna ze tří podmínek definice kvazistátu, stav, ve kterém Podněstří od roku 1991 až do současnosti existuje, můžeme jako kvazistátní strukturu, respektive de facto stát definovat. Na druhou stranu Moldavsko bychom mohli označit rozpadajícím se státem, neboť moldavské mocenské instituce neuplatňují svou autoritu po celém území vytyčeném státní hranice mezinárodně uznané Moldavské republiky, které zahrnují i Podněstří.

Zcela zásadní je pro současné podněsterské status quo vztah k Rusku. Jedině díky symbolické i faktické bezpečnostně-ekonomické podpoře Ruské federace může Podněstří jako separatistická oblast Moldavska existovat ve formě kvazistátu. Přítom-

9) Zásah ruské 14. armády nebyl podle dostupných informací nařizen Moskvou – jednalo se o aktivitu velení v Tiraspolu (Johansson 2006: 509).

10) Suverenitu Podněstří uznaly pouze Abcházie, Jižní Osetie a Náhorní Karabach, tedy oblasti s podobně nevyjasněným statusem.

11) Při akceptaci této kategorizace je nutné přijmout tezi o rozdílné podobě státních suverenity zvláště s ohledem na vnitřní strukturu států a její vývoj. Tento pohled rozpracovává například Georg Sørensen (2007) ve své představě odlišných vnitřních suverenity či Robert I. Rotberg (2003) ve svých textech o slabé státnosti. S rezervou je ale nutné chápat pokusy o vytváření „žebříčků“ míry rozpadu státních útvarů, které hodnotí například i otázku demokracie a korupce, čímž se propadají i státy navenek i vnitřně relativně silné, jako jsou například Ruská federace nebo Čínská lidová republika.

nost 14. ruské armády v Podněstří garantuje vnější bezpečnost oblasti – vzhledem k počtu obyvatel a tvaru území (ze strategického hlediska zoufalý pruh dlouhý téměř 200 km a široký v průměru 30 km) by Podněstří nemohlo vojensky garantovat svůj status quo, což by se pravděpodobně projevilo již ve válce z roku 1992. Další formou podpory ze strany Ruska, jež má pro Podněstří zcela zásadní význam, je podpora ekonomická, a to především ve formě dodávek strategických energetických surovin jako ropy a zemního plynu za výhodné ceny (Korobov, Byanov 2006: 526).

Ruská podpora Podněstří je úzce spojena s autoritářským režimem prezidenta Smirnova (viz níže). Rusko podporou současného statu quo Podněstří sleduje vlastní zájmy – jednak strategické (vojenské základy v těsné blízkosti členských zemí NATO a EU na východním Balkánu, který se tradičně „těší“ ruskému zájmu), jednak ekonomické, neboť řada podniků v Podněstří je ovládána ruským kapitálem. Právě proruský režim prezidenta Smirnova je zárukou, že vztahy mezi Ruskem a Podněstřím zůstanou na stávající úrovni. Ve vztahu Podněstří k Rusku je pozoruhodné smíšení obdivu k sovětskému i postsovětskému období. O míře orientace Podněstří na životně důležitého partnera/mocnost svědčí podněsterská každodennost i oficiální propaganda – v Podněstří jsou všudypřítomné odkazy na sovětskou éru (např. srp a kladivo na vlajce a znaku, název měny, sochy V. I. Lenina apod.) i vřelý vztah k současnému Rusku: ve sdělovacích prostředcích i transparentech je v Podněstří oslavována Ruská federace, čelní ruští představitelé (prezident Medveděv a premiér Putin) a zdůrazňováno rusko-podněsterské „přátelství“ (viz foto).

V souvislosti s rusko-podněsterskými vztahy je nutné zmínit, že ani Ruská federace oficiálně neuznala Moldavskou podněsterskou republiku jako nezávislý stát.¹² Ruský prezident Medveděv se při návštěvě Ukrajiny v květnu 2010 vyslovil pro bližší ne-definovaný „zvláštní status“ Podněstří a zdůraznil „důležitou a stabilizující“ úlohu ruské armády v oblasti.¹³

Při zohlednění výše uvedeného paternalistického vztahu Ruské federace k Podněstří je možné revokovat označení kvazistát, neboť status Podněstří je udržitelný jen díky politické podpoře a vojenské přítomnosti Ruské federace a ekonomický systém oblasti je rovněž závislý na ruské podpoře. Tyto argumenty však na zpochybnění Podněstří jako kvazistátní struktury nestačí, a to zejména srovnáme-li případ Podněstří s dalšími současnými kvazistáty, respektive státy de facto. Následující nejčastěji uváděné příklady kvazistátů (např. Kolstø 2006, nebo Riegl 2010) by, stejně jako Podněstří, nebyly schopné dlouhodobě udržovat svůj status bez ekonomické, politické a/nebo bezpečnostní podpory silných hráčů. V případě Abcházie a Jižní Osetie to je ekonomická,

Pouliční výzdoba v Tiraspolu: Nápis zdůrazňující dobré vztahy a zároveň závislost Podněstří na Rusku („Naše síla je v jednotě s Ruskem“), vlevo od nápisu je znak Podněsterské republiky se sovětskými symboly, nad nápisem prezident Smirnov a prezident Medveděv v přátelském spočinutí.

Foto: David Šanc

politická a bezpečnostní podpora ze strany Ruské federace, v případě Severokyperské turecké republiky jde o ekonomickou, politickou a bezpečnostní podporu Turecka a konečně bezpečnost ekonomicky soběstačného Taiwanu dlouhodobě garantují Spojené státy. Podněstří se tedy svoji závislostí na jiném státu/mocnosti nikterak neliší od ostatních kvazistátů a má-li být tato kategorie pro označení určitého (výše definovaného) typu anomálních politicko-geografických jednotek užívána (a s tím autoři jednoznačně souhlasí), pak by se mělo s ekonomickou, politickou, respektive bezpečnostní závislostí automaticky počítat. Zároveň z této skutečnosti vyplývá, že i v případě, že se některý z uvedených kvazistátů stane suverénním státem, jen stěží se obejde bez výše zmíněné podpory – jeho vnější suverenita tak bude nadále diskutabilní. Takový případ by rozhodně nastal v případě „nezávislého“ Podněstří.

Politický režim v Podněstří

Podněstří je od roku 1992 specifické nejen svým statutem, ale i vnitřními politicko-ekonomickými poměry. V kvazistátu zachovávajícím si status quo pouze díky podpoře

12) Nestalo se tak ani v poté, co v roce 2008 Ruská federace uznala suverenitu Abcházie a Jižní Osetie. Případy těchto dvou separatistických oblastí ležících de iure na území Gruzie jsou do velké míry analogické k případu Podněstří.

13) http://en.rian.ru/valdai_foreign_media/20100519/159073808.html, 21. 7. 2010.

Ruska a přítomnosti ruské armády se etablovaly nestandardní, vzájemně provázané politicko-ekonomické struktury, které se kvůli rigidnímu vnějšímu prostředí (zakonzervovaný konflikt s Moldavskem, podpora velmoci) dlouhodobě prakticky nemění. V roce 1992 byly v Podněsterské republice zavedeny exekutivní a legislativní instituce, přičemž jednoznačně dominovala exekutiva v čele s prezidentem.¹⁴ Všechny volby (prezidentské i parlamentní) konané v Podněstří od roku 1992 jsou mezinárodním společenstvím považovány za nesvobodné a nespravedlivé, i když nikdy nebyly monitorovány nezávislými mezinárodními institucemi. V Podněstří se od roku 1992 konaly prezidentské volby čtyřikrát, přičemž pokaždé vyhrál Igor Smirnov.¹⁵ Opozičním kandidátům na prezidentský úřad bylo několikrát znemožněno účastnit se voleb (z vykonstruovaných formálních důvodů). Relevantní a široce dostupná podněsterská média jsou ovládána mocenskými strukturami a jsou vůči nim naprosto nekritická. V Podněstří je soustavně omezována svoboda shromažďování a projevu. Soudní moc je výrazně provázána a ovlivňována ze strany držitelů moci. Pro podněsterský režim je charakteristický negativní postoj k etnickým Moldavanům (cca 40 % populace), jejichž rodným jazykem je moldavština a v psaném projevu užívají latinu – tato skupina obyvatel Podněstří je vystavena diskriminaci a šikaně ze strany institucí i primárně ruský hovořící společnosti, která má zásadní vliv na politický i veřejný život.¹⁶ Vzhledem k výše uvedenému je možné režim v Podněsterské republice označit za autoritářský (srov. Ženíšek 2008: 430–431).

Bezpečnostní perspektivy Podněstří

Přestože je objektivní poznání bezpečnosti očima výzkumníka prakticky nemožné a že výsledky procesu sekuritizace¹⁷ bezpečnostních témat mohou být u různých subjektů v Podněstří, Moldavské republice, Ruské federaci i České republice zcela odlišné, lze za hlavní bezpečnostní téma Podněstří označit zajištění budoucí existence. Tato snaha pak může být v extrémní podobě neorealistickeho přístupu chápána jako prosazení se v konkurenčním tlaku Moldavské republiky (viz výše). Zároveň je nutné zohledňovat výrazný mocenský vliv Ruské federace, která v oblasti prosazuje své zájmy prostřednictvím hard power. V rámci uvedeného pohledu na problematiku je tak vhodné v první řadě zohled-

14) Podle Ženíška (2008: 431) můžeme podněsterský režim v letech 1995 (přijetí formální demokratické ústavy) až 2000 považovat za poloprezidentský, od roku 2000 (reforma ústavy) za režim čistě prezidentský.

15) Igor Smirnov deklaroval, že bude prezidentský úřad zastávat až do doby, kdy se Podněstří stane nezávislým státem.

16) <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2010&country=7965>, 22. 7. 2010.

17) Proces sekuritizace je zde chápán ve smyslu interpretace Kodaňské školy (Buzan; Wæver; Wilde 1998).

nit oblast vojenské bezpečnosti. Ozbrojený konflikt mezi obyvateli Podněstří a zbytkem Moldavské republiky lze bez zástěrek nazvat válkou za podněsterskou samostatnost či existenci nového státu. Z hlediska ozbrojených střetů v minulosti tedy vojenská bezpečnost představuje nejvíce rizikový aspekt existence Podněstří.

Druhou dimenzi bezpečnosti, zvláště významnou při uvažování o budoucím vývoji celé oblasti, lze spatřovat v ekonomice Podněstří i Moldavské republiky. Tuto ovlivňuje kombinace tržních mechanismů a autoritářské vlády, která se pokouší získat přístup na celosvětové trhy otevřenou podporou aktivitám místní oligarchie, což lze opět chápat jako snahu nového státního útvaru o zajištění vlastního ekonomického přežití.

Předchozí válka i současná situace, jež není znakem pozitivního míru, tak může být ospravedlněním pro neorealisticke pojetí prováděné bezpečnostní analýzy, jež klade důraz na aspekty vojenské síly a efektivity hospodářství. Je však nutné zohlednit i třetí analyzovanou rovinu bezpečnosti Podněstří. Tu představuje pojetí země jako subjektu mezinárodního práva a aktéra mezinárodních vztahů, který se dožaduje práva na existenci u dalších subjektů mezinárodního systému, neboť to považuje za výhodné. Ukazuje se však, že rozhodnutí mezinárodních institucí, které je pro existenci Podněstří nevýhodné, je často zcela ignorováno. Pokud přesto hovoříme o právu a kvazistátní entitě, pak je vhodné nastínit i otázky vnitřní a vnější suverenity státu, které souvisejí s mezinárodním uznáním i se samotnou akceptací podněsterských institucí vlastním obyvatelstvem.

Vojenská dimenze podněsterské bezpečnosti

Při hodnocení vojenské či „mírové“ bezpečnosti Podněstří hraje nejdůležitější roli dosud nevyřešený konflikt s Moldavskou republikou a sporné angažmá ruských jednotek v oblasti. Po vytlačení vojenských sil Moldavské republiky z města Benderi bylo zjevné, že tato země nemá proti palebné síle 14. armády větší šanci. V případě pokračování dalších bojů by moldavská vláda čelila hrozbě, že zatáhne do války i další území včetně hlavního města Kišinev, jež se nachází od Benderi pouhých 70 km.¹⁸

Po ukončení bojů se na udržování příměří a především na postupné postkonfliktní rekonstrukci podílela v první řadě KBSE, jejíž činnost převzala nástupnická organizace OBSE s pověřovacím mandátem Rady bezpečnosti OSN. Tato regionální organizace zajišťovala koordinaci rozmístěných vojenských sil složených z ruských jednotek za podpory moldavské armády a podněsterské administrativy.¹⁹

18) Pro zajímavost, ruský tank T-72 či později zavedený T-90 by tuto vzdálenost teoreticky (za udržení maximální rychlosti a při bezproblémovém postupu) urazil za něco málo přes jednu hodinu: <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/t-90.htm>, 1. 10. 2010.

19) OSCE dynamics in the „frozen conflict“ in Moldova: http://www.osce.org/documents/mm/2003/09/1867_en.pdf, 1. 10. 2010.

Riziko otevřeného vojenského střetu se podařilo potlačit díky nastolení příměří formálně potvrzeného smlouvou „Agreement on principles of Transnistrian military conflict peaceful settlement in the Republic of Moldova“ uzavřenou 21. července 1992.²⁰ Nicméně je obtížné vysledovat radikální snížení konfliktního potenciálu v oblasti, pokud zohledníme skutečnost, že se podněsterskou otázkou nepodařilo definitivně vyřešit. Nikdy nebyl přijat, natož pak realizován konkrétní plán či systematický postup akceptovaný všemi stranami konfliktu v rámci pozitivního konsensu. Samotná smlouva je spíše zakonzervováním stavu k roku 1992.

Dohoda částečně uspokojila výzvu mezinárodního společenství k zastavení bojů, ale nevyřešila podněsterské nároky na samostatnost a nemůže kompenzovat potenciální územní ztráty Moldavské republiky. Realizace smlouvy zároveň „odsuzuje“ bezpečnostní vývoj Podněstří i Moldavské republiky k závislosti na ruské vojenské přítomnosti v zemi. Působení ruských vojsk je jistě v zájmu podněsterské samostatnosti a možná i s udržení míru mezi stranami konfliktu, není však v souladu s mezinárodním právem. Původní smlouva předpokládala přítomnost mírové mise na moldavsko-podněsterském pomezí na dobu neurčitou. V roce 1999 na summitu v Istanbulu OBSE dochází k rozhodnutí, že je nutné omezit vojenskou část mise a přesunout zájem k postkonfliktní rekonstrukci vztahů obou částí země. Ruská federace na výzvu reagovala vyjádřením, že je v první řadě nutné zajistit bezpečnost a stabilitu regionu a dále vyřešit odsun vojsk po technické stránce, vojenské jednotky však nestáhla (Gribincea 2006: 198–201).

Ze strany Moldavské republiky je přítomnost ruských vojsk chápána jako přímá hrozba bezpečnosti státu jelikož jsou rozmístěna na území, které formálně náleží Moldavské republice. Přítomnost cizí armády na svém území považuje moldavská vláda za projev mocenských ambicí Ruské federace v regionu. Ta údajně využívá mírovou misi jako zástěrku pro udržování stálé vojenské přítomnosti (Gribincea 2006: 198–201). V roce 2003 přichází alarmující událost, kdy Ruská federace navrhuje řešení vyjádřené v tzv. „Kozakovu memorandu“. Tato diplomatická nota navrhuje plán, jenž nevyklučuje možnost budoucí federalizace Moldavské republiky a Podněstří a zároveň navrhuje setrvání ruských jednotek v zemi až do roku 2020.²¹ Memorandu nebylo, za cenu zhoršení vztahů s Ruskou federací, přijato moldavskou vládou, která upřela své naděje ke spolupráci se Severoatlantickou aliancí v rámci Partnerství pro mír.

V roce 2008 Severoatlantická aliance konstatovala, že je povinností Ruské federace řídit se rozhodnutím OBSE a stáhnout svá vojska, jejichž přítomnost je z hlediska mezinárodního práva ilegální a porušuje zásady Charty OSN – zvláště pak zásadu nevmě-

šování se do vnitřních záležitostí svrchovaného státu.²² Následně se Moldavská republika s názorem NATO i OBSE plně ztotožňuje a označuje působení ruských jednotek v Podněstří za pokus o vytvoření další sféry vlivu Ruské federace podobné Kaliningradské oblasti.²³ Na druhé straně Ruská federace, se svým typicky mocnářským klidem, opakovaně konstatuje nutnost udržovat přítomnost svých vojsk pro zachování míru v regionu v souladu s rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN.

Z výše uvedeného vyplývá, že se situace za posledních dvacet let v podstatě neposunula. Vojenskou bezpečnost v regionu garantuje Ruská federace, která sice deklaruje snahu o vyřešení sporu a stažení z oblasti, nikoli však za cenu omezení materiální a vojenské podpory Podněstří. Přesto je nutné připustit, že i když je rozmístění ruských vojsk formálně nelegální, má schopnost vytvořit stabilní prostředí bez otevřeného ozbrojeného konfliktu. Ani Moldavská republika na straně jedné a ani Podněstří na straně druhé, nezahájí další boje, dokud se v oblasti budou angažovat aktéři jako je Ruská federace či NATO.

Vojenské aktivity aktérů konfliktu lze zmapovat i z kvantitativního hlediska, nicméně je nutné akceptovat možné zkreslení některých údajů, zvláště pak u Podněstří. Většina výzkumných institucí i mezinárodních organizací je zaměřena na zkoumání svrchovaných států. Do této skupiny však Podněstří nespadá.

Přibližné odhady uvádějí, že Podněstří disponovalo v roce 2001 armádou o počtu 5-10 tisíc mužů (King 2001: 530). Podněsterská vláda představuje svoji zemi jako vysocemírovou, která v zájmu udržení suverenity udržuje armádu v počtu 4 500 vojáků a 2000 příslušníků paramilitárních jednotek. Bezpečnostní složky dále tvoří 2000 vojáků pro ochranu státních hranic a přibližně 10 000 policistů a příslušníků pořádkových sil.²⁴ Z hlediska počtu obyvatel (cca 550 tisíc) se jedná o značné číslo.

Podněstří nemá jako stát bez suverenity možnost vstupovat do misí OSN či NATO ani být signatářem bezpečnostních smluv, a proto je odkázáno na výdaje pro armádu, která slouží jen a pouze k obraně vlastního území. I přes veškeré snahy je ale samostatná existence státu plně závislá na dobrém vztahu s Ruskou federací, která neformálně garantuje její bezpečnost. V zásadě se jedná o závazek nevymahatelný, nicméně Ruská federace několikrát prokázala, že je ochotna i v rozporu s názorem Rady bezpečnosti OSN či proti vůli NATO, vojensky zasáhnout v regionu, který považuje za sféru svého vlivu.²⁵

22) *Resolution N 371 on the future of NATO–Russia: <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1652>, 3. 10. 2010.*

23) *Gribincea 2006: <http://politicom.moldova.org/news/russian-troops-in-transnistria-a-threat-to-the-security-of-the-republic-of-moldova-20998-eng.html>, 3. 10. 2010.*

24) *<http://pridnestrovie.net/armedforces.html>, 2. 10. 2010.*

25) *Za všechny slouží příklad ruské ofenzivy na území Jižní Osetie v srpnu roku 2008, která přinutila Gruzii k ukončení operací proti této separatistické části jejího území.*

20) *Smlouva byla v roce 1998 novelizována tzv. „Dohodou z Oděsy“ na jejímž základě se na peacekeepingové operaci aktivně podílí také Ukrajina: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/transnistrier-jcb.htm>, 2. 10. 2010.*

21) *Kozakovo memorandum: <http://www.regnum.ru/news/458547.html>, 3. 10. 2010.*

Moldavská republika dlouhodobě vykazuje poměrně nízké vojenské výdaje pohybující se v rozmezí 0,4–0,9 % HDP za období let 1992–2009.²⁶ V průměru tak Moldavská republika vydává ročně částku od 20 do 30 milionů dolarů, což je například ve srovnání s Českou republikou zanedbatelné číslo.²⁷ Moldavská armáda zahájila již před konfliktem s Podněstřím profesionalizaci naddimenzovaných vojenských sil a jejich velikost se ustálila na počtu 10–12 tisíc vojáků v aktivní službě. Ti jsou, podobně jako podněsterské vojenské jednotky, vyzbrojeni především ruskou technikou zděděnou či odkoupenou od ruské, ukrajinské a rumunské armády.²⁸

Výdaje Moldavské republiky na vojenské záležitosti zjevně nemohou postačovat na nutnou modernizaci ani na udržování většiny techniky v bezvadném operačním stavu schopném efektivního nasazení. Obě strany konfliktu se tak musí vyrovnávat s faktem, že dokud bude v zemi přítomna Ruská federace a OBSE, budou jejich vojenské síly zastarávat bez dalšího využití. Pokud ale tyto relativně chudé země zvolí strategii financování nepotřebné armády, musí čelit negativním dopadům na své hospodářství. Moldavská republika si tuto skutečnost uvědomuje, a proto minimalizovala náklady na zbrojení a specializuje se na zahraniční mise v rámci OSN, OBSE i NATO.²⁹ Může tak alespoň částečně kompenzovat vojenské výdaje získáváním mezinárodní prestiže u spojenců v zahraničí a později spoléhat na garantování vlastní bezpečnosti potencionálním vstupem do NATO či EU.³⁰ Podněstří však takovou možnost nemá a je tak opět plně odkázáno na postoj Ruské federace k otázce své samostatnosti.

Pro úplnost je vhodné uvést, že Moldavská republika včetně Podněstří se v roce 2010 umístila na 66. místě ze 149 zkoumaných států Global Peace Index.³¹ Tento údaj však

může být zavádějící a je nutné zohledňovat specifika dané oblasti s důrazem na jednotlivé aspekty, které u zkoumaných států výrazně kolísají.

Vybrané aspekty ekonomické bezpečnosti Podněstří

Přítomnost ruských sil pod záminkou mírové mise, dostatečně potlačila válečné snahy i možnosti Moldavské republiky a Podněstří, a proto se jejich zájem velmi pozvolně začíná upírat k ekonomické bezpečnosti a postkonfliktní rekonstrukci. Ekonomická dimenze bezpečnosti obou zemí představuje aspekt, který výrazně ovlivňuje současný i budoucí vývoj oblasti. Zvyšování prosperity regionu spojené se zlepšováním životního standartu a kupní síly obyvatelstva může vést k postupnému odmítání válečného násilí jako řešení sporu. Pokud by se zároveň podařilo propojit výrobní prostředky a trhy Moldavské republiky i Podněstří, vznikne stav vzájemné závislosti, který je pro elity i obyvatele obou zemí výhodnější a z dlouhodobého hlediska výnosnější, než udržování nepřátelského vztahu. Tento liberálně idealistický pohled je však, s odkazem na výše uvedené, spíše přáním budoucnosti a opět převažuje neorealistické hledisko vycházející z toho, že oba státy jsou de facto ve válečném stavu a tím i v konkurenci výrazně ovlivněné mocenským vlivem Ruské federace.

Skutečnost je tedy taková, že ekonomická úroveň Podněstří a Moldavské republiky je i přes výrazný posun stále odrazem stavu, jenž panoval při válce za podněsterskou samostatnost. Obě země sledovaly samostatný vývoj, který oboustranně zahrnoval zásadní transformaci ekonomik ze sovětských na postsovětské – tedy přechod z plánovaného na tržní hospodářství. Lze však stále spatřovat výrazné ekonomické disproporce, které byly i jednou z příčin rozpoutání válečného konfliktu.

Na rozdíl od jiných konfliktních oblastí bývalého SSSR kde se projevují etnické rozdíly, moldavská společnost neprokazovala jasné konfliktní linie. Populace byla „promíchaná“ a pomyslná etnická nevráživost byla dostatečně otupena rodinnými vazbami (King 2001: 531). Zároveň se v zemi nerozvíjí zjevná nenávisť mezi náboženskými skupinami, která se často stává obecnou záminkou pro rozpoutání ozbrojeného střetu. Při zkoumání příčin konfliktu mezi Podněstřím a Moldavskou republikou je proto vhodné sledovat již zmíněné ekonomické faktory. Odlišná identita Podněstří od zbytku Moldavské republiky je totiž ovlivněna především rozdílnou formou života a obživy.³² Na rozdíl od převážně zemědělské Moldávie, východní břeh Dněstru disponuje těžkým průmyslem užitečným nejen pro zbrojní výrobu ale i pro další strojírenské oblasti (King 200: 531–532).

Moldavskou republiku například na roveň Albánie, Srbska, Řecka nebo USA. Srovnej: Institute for Economics & Peace: 2008 Methodology, Results & Findings (<http://www.visionofhumanity.org/gpi-data/#/2010/scor/>), 22. 9. 2010).

32) Níže jsou popsány další argumenty odlišnosti, které uvádí podněsterská vláda jako důvod ke vznesení požadavku vlastní státnosti. Ty se výrazně opírají o argumenty historického charakteru.

26) Údaj z roku 2008 činí 0,6 % předpokládaný výdaj pro rok 2010 činí 0,4 %. <http://milexdata.sipri.org/result.php4>, 23. 9. 2010.

27) Dle SIPRI činily vojenské výdaje ČR v roce 2009 přibližně 3,2 mld. amerických dolarů (<http://milexdata.sipri.org/result.php4>, 24. 9. 2010). Ministerstvo obrany ČR uvádí pro rok 2009 částku cca 52 mld. korun a pro rok 2011 předpokládá 44 mld. korun (<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>, 4. 3. 2011).

28) <http://www.army.md/?lang=2>, 4. 10. 2010.

29) <http://www.army.md/?lang=2>, 2. 10. 2010.

30) Moldavská republika se stala signatářem většiny mezinárodních smluv prosazujících odzbrojení a omezení zbrojení. Je signatářem Charty OSN, úmluvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) a dalších úmluv zaměřených proti šíření zbraní hromadného ničení a podporujících mezinárodní boj proti terorismu.

31) Global Peace Index vychází ze 24 kritérií, zkoumaných odlišnými institucemi pro výzkum míru, konfliktů, lidských práv, kriminality a dalších. Zohledňují se například ozbrojené konflikty v minulosti, ztráty na životech, počty přesídlených osob, míra organizovaného násilí v zemi, riziko teroristických útoků, kriminalita nebo míra organizovanosti a efektivita bezpečnostních složek státu. Výsledky jsou však statistické a řadí

Formování samostatné Moldavské republiky sebou přineslo touhu nově etablovaných politických elit po vytvoření vlastní identity. Tato identita se odvracela od dosavadního sovětského vlivu a směřovala až do starověku – do období, kdy do oblasti zasahovalo Římské impérium. Odkaz na starověký Řím a odpor k sovětské kultuře vedl ke změnám, které zahrnovaly i odklon od ruského jazyka a užívání azbuky. Radikální odmítnutí dosavadního sovětského kulturního a mocenského vlivu nevedlo pouze k posilování moldavské identity, ale i k mobilizaci podněsterských elit, které byly z velké míry ekonomicky závislé na odbytu průmyslových výrobků pro sovětský trh. Jisté zisky z průmyslu nezávislého Podněstří, které nadále spolupracuje s nástupcem Sovětského svazu jakožto spřízněnou kulturní oblastí, byly pro podněsterské obyvatele dostatečným lákadlem k hájení vlastní státnosti. Podněsterské elity proto vyhlásily samostatný stát s návazností na Sovětský svaz, a to ještě dříve, než vznikla samotná Moldavská republika.

Naopak Moldavská republika, která je především zemědělskou zemí, spoléhala na vytvoření ekonomicky vyváženého státu, jenž bude postupně směřovat k plné samostatnosti. Separace Podněstří postavila budoucí obyvatele Moldavské republiky před hrozbu, že jejich země přijde o možnost začlenit do své ekonomiky průmyslově nejrozvinutější oblast celého regionu. Tato ztráta motivovala moldavské elity k přistoupení na otevřený boj o Podněstří, jenž ve své podstatě prohráli.

Další ekonomický vývoj Moldavské republiky je projevem prohrané války a postupné transformace hospodářství. V roce 1992 vykazovala země HDP o výši cca 2,3 miliard dolarů. Do roku 1999 se HDP Moldavské republiky propadlo téměř na polovinu, což je s ohledem na oslabení amerického dolaru během 90. let minulého století extrémní úpadek. Od roku 2000 se hospodářství Moldavské republiky postupně vzmáhá a v posledních letech zažívá rapidní vzestup. V roce 2008 země vykázala HDP přesahující 6 miliard dolarů.³³

Moldavskou ekonomiku v současné době ovlivňuje především postupné otevírání západních trhů pro výrobky této země. Přestože pro zemědělské výrobky mimo EU je velmi obtížné proniknout na společný trh evropské sedmadvacítky, Moldavská republika získala možnost vyvážet vybrané produkty včetně vína a destilátů, které tvoří jeden z nejvýznamnějších moldavských vývozních artiklů. Ani Ruská federace však nebránila vstupu moldavských výrobků na svůj trh. Tato tendence ale v roce 2006 ustala díky ráznému odmítnutí „Kozakova memoranda“ ze strany Moldavské republiky. Ruská federace následně uvalila embargo na dovoz moldavských vín, což pro zemi znamenalo pokles exportu a tím i příjmů.³⁴ I kvůli tomu moldavská produkce v zemědělství i prů-

myslu trvale klesá, zatímco posiluje nabídka služeb. Nicméně export země se postupně dostává do útlumu a import překvapivě stoupá. Příčinu takto nevyvážených tendencí lze spatřovat v přísunu zahraničního kapitálu do země prostřednictvím moldavských pracovníků v zahraničí. Velmi zevrubné a obtížně ověřitelné odhady tvrdí, že téměř 30–50 % oběživa v zemi přichází od moldavských občanů pracujících v EU.³⁵

Podněstří se na rozdíl od Moldavské republiky zpočátku dostalo do naprosté závislosti na ruském trhu, a to jak v oblasti odbytu výrobků podněsterského průmyslu, tak i z hlediska dodávek strategických surovin a zemědělských produktů. Díky své geografické poloze Podněstří nemělo jinou možnost, než zaměřit svoji ekonomiku na Ruskou federaci, která jako jediná garantuje jeho samostatnost. Na druhou stranu podněsterská vláda deklaruje, že oblast obchoduje s necelou stovkou států světa, mezi které patří v první řadě Ruská federace, USA, Ukrajina a dále státy EU i samotná Moldavská republika. V období let 2000–2005 se HDP země údajně navýšilo o více než 200 %, přičemž se v roce 2008 pohybovalo kolem 800 milionů amerických dolarů.³⁶

Informace o podněsterské ekonomice je však nutné přijímat s patřičnou obezřetností, a to z několika důvodů. Rétorika vlády Igora Smirnova je protkána prohlášeními, jež jsou pochybná. Země například deklaruje, že má otevřený přístup na trhy EU i USA.³⁷ Skutečností však je, že žádný ze států mimo EU, pokud není součástí evropského hospodářského prostoru, nemá otevřený přístup na trhy Unie. Naopak, Evropská unie své trhy bedlivě střeží a obchodování s neuznaným státem je pro ni více než rizikové. Proniknutí Podněstří na zmíněné trhy je tedy možné, ale nikoli v masivní míře a často pouze prostřednictvím šedé ekonomiky. Avizovaný nárůst HDP Podněstří o 200 % za pět let je bezpochyby výrazným úspěchem. Nicméně z hlediska státu, jehož ekonomika je v transformaci a privatizaci, nejde o nijak zářný výkon. Podněsterská vláda navíc odvozuje své úspěchy od faktorů, které nejsou relevantní. Za svůj úspěch považuje přístup obyvatelstva k „výdobytkům západní kultury“³⁸, které údajně dokáže úspěšně kombinovat se sociálním státem komunistického typu.³⁹ Je proto nutné konstatovat, že relevantní informace o ekonomické bezpečnosti Podněstří nelze získat, pokud nemají být výplodem politické propagandy.

stm, 4. 10. 2010.

35) <http://www.moldova.org/page/the-economy-banking-system-and-monetary-policy-7-eng.html>, 4. 10. 2010. Tuto skutečnost lze doložit tím, že navzdory nízkému cestovnímu ruchu existuje v Kišiněvě extrémní počet směnárén.

36) Srovnej: <http://pridnestrovie.net/howisthepeople.html>, 2. 10. 2010.

37) Tamtéž.

38) Do těchto zahrnuje především počítačové hry, západní filmy, fastfoody nebo supermarketky.

39) Srovnej: <http://pridnestrovie.net/taxonomy/term/44>, 2. 10. 2010.

33) <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/MOLDO-VAEXTN/0,,contentMDK:20190402-menuPK:302276-pagePK:1497618-piPK:217854-theSitePK:302251,00.html>, 4. 10. 2010.

34) Russian wine move draws protests: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4860454>.

Skutečností však je, že ekonomický vývoj podněsterské společnosti vedl ke zjevnému formování oligarchické společnosti typické pro postsovětské státy. Kupní síla obyvatelstva je v porovnání se státy vyspělých ekonomik minimální. Existenci extrémní stratifikace společnosti podtrhují sítě obchodních řetězců, benzinových pump a fotbalového klubu⁴⁰ ve vlastnictví jediné obchodní společnosti s názvem „Sheriff“. Ta je hmatatelným důkazem vytvoření impéria úzké a extrémně bohaté elity, s níž se pojí jména jako Viktor Gushan a Ilija Kazmaly (zakladatelé obchodní společnosti Sheriff) ve spolupráci s Igorem Smirnovem a jeho synem Vladimírem Smirnovem, kteří vytvářejí pro podnikání společnosti vhodné legislativní prostředí a vztahy se zahraničím.⁴¹

Při hodnocení ekonomické bezpečnosti Podněstří a Moldavské republiky je nutné akceptovat skutečnost, že obě země mají odlišnou hospodářskou orientaci s podobnými výsledky. Moldavská republika relativně prosperuje, ale především díky zahraničnímu kapitálu, který přichází formou „šedé ekonomiky“ přes moldavské pracovníky v EU. Podněstří je naopak plně závislé na ekonomice Ruské federace, která se zemí ochotně spolupracuje s cílem udržení vlivu v regionu. Pro celou oblast jsou specifické dva faktory. Zprv, vytváření oligarchické společnost generující majetnou skupinu vlastníků výrobních prostředků a dále střední a nižší vrstvu, jejíž kupní síla se pohybuje hluboko pod úrovní průměru vyspělých ekonomik. Zadruhé, obě země ekonomicky ovlivňuje Ruská federace, která ovládá dodávky plynu, ropy a jiných strategických surovin do celého regionu. Ruský Gazprom již několikrát využil svých pohledávek vůči Moldavské republice k prosazování politických cílů Ruské federace v zemi.⁴²

Otázka podněsterské suverenity

Současný vztah mezi Podněstřím a Moldavskou republikou vyplývá ze smlouvy „Agreement on principles of Transnistrian military conflict peaceful settlement in the Republic of Moldova“, která upravuje i společnou správu pomyslné hranice obou zemí trojicí Ruská federace – Podněstří – Moldavská republika. Ustanovení mírové operace a dohled OBSE však neřeší otázku podněsterské existence jako suverénního státu. Tu lze tradičně hodnotit z hlediska tří prvků státnosti, které vykazují svrchované státy uznané jakožto subjekty mezinárodního práva – území, obyvatelstvo a výkon veřejné moci (Čepelka, Šturma 2008: 53).

V případě útvaru jakým je Podněstří lze hovořit o faktické vnitřní suverenitě. V zemi existuje moc zákonodárná, výkonná i soudní. Dle mocenské teorie lze vnitřní suverenitu země spatřovat i v její schopnosti zajistit správu území i bezpečnost obyvatelstva. Formálně je vláda schopná zemi spravovat a vykonávat základní administrativní úkony

byrokracie státu. Podněstří nabízí svým obyvatelům jistou míru participace na politickém životě, což dokazuje existence několika politických stran i konání voleb, jež podněsterská vláda označuje za zcela transparentní a demokratické. Svě tvrzení nicméně nemůže opírat o výsledky dohledu OBSE, která označuje volby v Podněstří za přinejmenším neprůhledné.⁴³ Podporu vláda nalézá i u obyvatel, kteří se raději hlásí k legitimitě vlády Igora Smirnova, než aby akceptovali návrat k Moldavské republice.

S vnitřní suverenitou státu a podporou obyvatelstva pak souvisí snaha podněsterské vlády o vybudování zcela odlišné identity odklánějící se od Moldavské republiky. Podněstří se pokouší sebe samo definovat jako historicky odlišný státní útvar od celé oblasti Moldávie a jakékoliv moldavské nároky na východní břeh Dněstru označuje za ilegální. Dle podněsterské vlády existuje několik faktických argumentů, které ji opravňují k využití práva na sebeurčení:

1. Podněstří historicky nikdy nebylo součástí Moldavské republiky – ani před vznikem SSSR ani během jeho existence či po jeho rozpadu
2. Podněstří disponuje zcela odlišným sociokulturním prostředím, které je diametrálně odlišné od prostředí Moldavské republiky
3. Oba výše zmíněné argumenty pak podněsterská vláda opírá o odlišný historický vývoj východního a západního břehu Dněstru, který již je od roku 600 př. n. l. nezávislý, pokud nezohledňujeme sjednocující vlivy rozsáhlých říší a později SSSR.⁴⁴

Vnitřní suverenity Podněstří je sice velmi složitá, ale její existence je akceptovatelná. Pro zkoumání z hlediska mezinárodních vztahů však nehraje primární význam neboť útvar je schopen plnit základní funkce státu a nelze hovořit o tom, že by šlo o rozpadlý stát či o stát slabý ve smyslu vnitřní suverenity. Na druhou stranu oligarchická společnost a vliv Ruské federace může do jisté míry konstruovat tuto vnitřní suverenitu a případný odklon ruského vlivu by mohl vést k výrazné destabilizaci země.

Druhý aspekt podněsterské suverenity vychází z mezinárodního práva veřejného a je opěrným bodem pro územní nároky Moldavské republiky. Ta označuje vznik Podněstří za ilegální a útvar chápe jako separatistické území své země pod nadvládou násilně dosazené autoritářské oligarchie. Moldavská republika je ochotna poskytnout Podněstří „nejvyšší možnou míru autonomie“ nicméně neakceptuje vznik samostatného státu, který byl umožněn přechodnou politickou nestabilitou v zemi.⁴⁵

40) FC Tiraspol.

41) The British Helsinki Human Rights Group: <http://www.bhhrg.org/>, 4. 10. 2010.

42) <http://economie.moldova.org/news/moldovagaz-debt-to-gazprom-at-us18bn-140799-eng.html>, 4. 10. 2010.

43) <http://www.osce.org/search/?lsi=1&q=transnistria+election&res=html>, 4. 10. 2010.

44) <http://pridnestrovie.net>, 4. 10. 2010.

45) Victor Osipov: 23. září 2010. In: Radio Free Europe

Argumenty Moldavské republiky podporuje i problematika mezinárodního uznání Podněstří. Již bylo zmíněno, že pro existenci svrchovaného státu jakožto subjektu mezinárodního práva je nutné, aby disponoval základními prvky státnosti, mezi něž patří území, obyvatelstvo a suverenity resp. výkon veřejné moci. K faktickému uznání státu je ale zároveň nutné, aby došlo k takzvanému mocenskému „prosazení se“ (Čepelka; Šturma 2008: 56). „Prosazení se“ je specifické tím, že dochází k uznání ze strany již prosazených států, které s nově vzniklým státem udržují například kontrakty (především ve formě mezinárodních smluv). Zároveň existenci nového státu nezpochybňují neboť tento stát je schopen se prosadit a to nejen na vlastním území, ale i na poli mezinárodního společenství, ve smyslu OSN. Podněstří bezpochyby disponuje územím, hranicemi, obyvatelstvem i vnitřní suverenitou, nicméně o „prosazení se“ nelze hovořit, a to ani při zohlednění faktu, že Ruská federace udržuje s oblastí kontrakty. Neboť samotná Ruská federace je v podstatě aktérem, jenž se na území Podněstří mocensky prosadil.

Jedinou možnost, jak Podněstří může získat nezpochybnitelnou vnější suverenitu a s tím spojenou subjektivitu, představuje oficiální i faktické uznání již etablovanými státy. Oficiálně není přesněji stanoveno, jaký počet již uznaných států musí své uznání projevit, aby mohla být země považována za svrchovaný suverénní státní celek.⁴⁶ Kontraktorní vazby s Ruskou federací a uznání ze strany některých území (viz výše) však k vytvoření samostatného podněsterského státu, jakožto svrchovaného subjektu mezinárodního práva, nepostačuje.

Vzhledem k uvedenému je evidentní, že Podněstří nemůže uvažovat o vlastní státnosti navenek a ani o přístupu k mezinárodním smlouvám či o vstupu do mezinárodních organizací jako jsou OSBE, Společenství nezávislých států, EU, NATO či OSN. Své členství v těchto organizacích může odvozovat pouze od členství Moldavské republiky, od níž se distancuje. Skutečností však je, že nárok na podněsterské území ze strany Moldavské republiky je dalším sporným bodem. Ani v současnosti není jasné, zda Moldavská republika může požadované území ovládat a tím se na něm prosadit. Jakkoliv je historický vývoj běžně a přitom nepřesně interpretován tak, že Podněstří vždy bylo součástí Moldavské republiky, v současné době jde o území fakticky ovládané Ruskou federací.

http://www.rferl.org/content/Moldova_Says_Transdniester_Separatists_Not_Ready_To_Compromise/2166416.html, 2. 10. 2010.

46) Například Kosovo bylo uznáno pouze několika desítkami států, které představují v porovnání s celkovým počtem států světa menšinu. Na stranu samostatnosti Kosova se nicméně postavili natolik významní aktéři mezinárodních vztahů, jako jsou USA či EU, což do jisté míry postačuje k tomu, aby jeho představitelé mohli uvažovat o samostatné svrchované státnosti.

Z výše uvedeného vyplývá, že Podněstří nadále bojuje o vojenské a ekonomické zajištění existence své státnosti, což můžeme považovat jako hlavní oblasti pro přežití státu. Nemá však dostatečné materiální zázemí, a proto je zcela odkázaná na mocenské zájmy Ruské federace a na vyzvání mezinárodního práva na sebeurčení či ochranu obyvatel před agresí Moldavské republiky. Situace však nenapovídá tomu, že by v oblasti právo skutečně vládlo, a to i díky podivným argumentacím a procesům vně i uvnitř státu. Pro Podněstří je tak paradoxním štěstím, že se Moldavská republika rozhodla spojovat svoji budoucnost se Severoatlantickou aliancí a Evropskou unií, neboť právě to posiluje zájem Ruská federace o tuto oblast jejího blízkého zahraničí. Existence státu závislá na vlivu vnějšího aktéra v podání Ruské federace však odsuzuje Podněstří k jisté strnulosti, a to jak v oblasti dynamiky změn bezpečnostních priorit s posunem důrazu na ekonomický rozvoj, tak v možnosti přesunu důrazu na liberálnější pojetí státu zahrnující například i lidská práva. Podněstří tak sice má de facto zajištěnou existenci a krátkodobě vyhrává svůj boj o samostatnost. Možnost posunout vývoj v oblasti k tomu, abychom mohli problém nahlížet neoliberálním přístupem a připustit základy pro vznik pozitivního míru či rozvoje demokracie a lidských práv je však v současné době minimální.

Závěr: perspektivy situace v Podněstří

Podněstří nepředstavuje pouze anomální politicko-geografický jev na mapě Evropy, ale jedná se i zdroj napětí a potenciálního konfliktu. Navíc je podněsterská oblast s nejasným statusem a autoritářským režimem, nad kterou neuplatňuje svoji jurisdikci žádný suverénní stát, spojována s řadou jevů, jež ohrožují bezpečnost okolních zemí i Evropy jako takové – jedná se zejména o hospodářskou kriminalitu, obchod s lidmi, neprůhledný obchod se zbraněmi apod. Z těchto důvodů je zásadní otázkou budoucí status Podněstří.

Pro budoucí status Podněstří připadají teoreticky v úvahu čtyři scénáře. Podle prvního by Podněstří uznalo svrchovanost Moldavska nad svým územím. Takový scénář by vyhovoval mezinárodnímu společenství, zejména EU, neboť by nepředstavoval změny politických hranic v Evropě, oslabil by vliv Ruska v Podněstří a mohl by znamenat konec autoritářského režimu a organizovaného zločinu v Podněstří. Tato varianta je nepředstavitelná: v době, kdy probíhala jednání o možnostech setrvání Podněstří v rámci Moldavska (viz výše), se jednající strany nedokázaly shodnout na formě (autonomní oblast vs. federace/konfederace) koexistence. V posledních několika letech je navíc podobná diskuze bezpředmětná, neboť podněsterská politická reprezentace i obyvatelstvo nepřípouští možnost, že by se Podněstří stalo integrální součástí Moldavska.

Požadavkem podněsterských politicko-ekonomických elit i obyvatelstva je existence Podněsterské republiky jako nezávislého státu. V roce 2006 se v Podněstří uskutečnilo referendum (společně s prezidentskými volbami), ve kterém se obyvatelé měli vyjádřit k budoucímu statusu Podněstří, přičemž volili mezi nezávislostí a setrváním v Moldavsku. Podle podněsterských zdrojů se 97,1 % voličů (při volební účasti 80 %) vyjádřilo pro nezávislost (Sanchez 2009: 160–161). Vzhledem k názoru většiny obyvatel

Podněstří a jednostrannému vyhlášení nezávislosti z roku 1990, respektive 1992 a fungování oblasti jako de facto státu (ve smyslu vnitřní suverenity) závisí získání plné suverenity na vnějších aktérech. Těmito aktéry jsou státy a organizace, především OSN, které by musely Podněstří uznat jako nezávislý stát. Vzhledem k tomu, že za posledních téměř 20 let, kdy je otázka statusu Podněstří neuzavřena, neuznal suverenity Podněstří ani jeden členský stát OSN, a to ani Ruská federace. Nic nenasvědčuje tomu, že by se mezinárodní vnímání Podněstří mělo v dohledné době změnit, a to přes analogický případ Kosova, jež získalo nezávislost v roce 2008 a svým příkladem posílilo naději některých separatistických oblastí na uznání suverenity. Podněstří tedy nemůže počítat s dosažením vnější suverenity a jeho naděje na nezávislou státní existenci je mizivá.

I v případě, že by se Podněstří stalo nezávislým státem, bylo by stále zcela závislé na externí (rozuměj ruské) vojenské a ekonomické podpoře. Vzhledem k životně důležitým vazbám Podněstří na Ruskou federaci a z opačné perspektivy ruským zájmům a vlivu v oblasti je dalším možným scénářem včlenění Podněstří do Ruské federace. Podněstří by se tak stalo „druhým Kaliningradem“ – tedy ruskou exklávou značného strategického významu.⁴⁷ Tento scénář je zmiňován spíše na podněsterské než ruské straně (před několika lety čelní političtí představitelé Podněstří kalkulovali s variantou, že v případě získání nezávislosti, by se Podněstří přičlenilo k Ruské federaci – viz např. /Sanchez 2009: 161/). Možnost připojení Podněstří k Ruské federaci je krajně nepravděpodobná, neboť Rusko by podobným krokem spíše ztratilo, než získalo. Současný status quo Podněstří Rusku zaručuje zachování všech strategických i ekonomických zájmů: Rusko v Podněstří disponuje vojenskými základnami a v ruském vlastnictví jsou důležité průmyslové podniky. V případě, že by došlo k de iure oddělení Podněstří od Moldavska a přičlenění k Ruské federaci, znamenalo by to další narušení těžko budovaných, křehkých a korektních vztahů mezi Ruskem a Evropou (ve smyslu EU, respektive NATO), neboť podobný krok by byl rozhodně interpretován jako další důkaz rozšiřování vlivu Ruska v tzv. blízkém zahraničí a dokonce teritoriální expanze. Ne že by Rusku zejména v posledních letech na jeho obrazu v Evropě záleželo, ovšem v případě, že může za poměrně vysokou cenu získat to, čímž již de facto disponuje, je jeho postoj pochopitelný. Postoj Ruska nejlépe ilustruje výrok prezidenta Medveděva uvedený již výše v textu – jde o požadavek „zvláštního statusu“ pro Podněstří. Vzhledem k faktu, že „zvláštní status“ již Podněstří téměř dvacet let má, a Rusku, jakožto nejvýznamnějšímu hráči v oblasti, tento status vyhovuje, pak se stěží v dohledné budoucnosti dočkáme výrazné změny status quo Podněstří.

Zachování stávajícího nejasného status quo Podněstří jako kvazistátní struktury bez vnější suverenity a existující pouze díky patronaci a podpoře Ruska je čtvrtým a patrně jediným realistickým scénářem vývoje v Podněstří v dohledné době. Jednání o bu-

doucnosti Podněstří mezi Moldavskem, Podněstřím, Ruskem, Ukrajinou a dalšími aktéry dosud nepřinesla žádný výsledek. Za stavu, kdy aktéři, kteří by status chtěli změnit, nemají možnost svoji vizi prosadit (Moldavsko, Podněstří, EU) a aktéři, kteří mají dostatek vlivu na prosazení změn, změnu nepožadují (Rusko), je změna statusu Podněstří nepravděpodobná.

Jestliže bychom měli zhodnotit impulsy, které by vedly k vyjasnění či změně statusu Podněstří, pak teoreticky přicházejí v úvahu dva. Ke změně by muselo dojít v případě, že Rusko dobrovolně oslabí svůj zájem v Podněstří a stáhne vojenské jednotky. V tom případě by si situace v oblasti zřejmě vyžádala určitou formu mezinárodní přítomnosti (mise OBSE, EU apod.) a nově nastalé podmínky by všechny aktéry donutily hledat možnosti nového statusu. Druhým impulsem by mohl být proces přijímání Moldavska do Evropské unie. EU bude na Moldavsko apelovat, aby odstranila důsledky zakonzervovaného konfliktu a došlo k vyřešení otázky statusu Podněstří pro Evropskou unii přijatelným způsobem. I v tomto případě však bude zásadní postoj Ruska a posun není zaručen ani v případě, že Moldavsko vstoupí do EU – důkazem je situace na Kypru a existence Severokyperské turecké republiky, jež ostatně představuje strukturu, která se Podněstří svým charakterem velice blíží.

Prameny a literatura

- BUZAN, Barry; WÆVER Ole; WILDE de Jaap: 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- COJOCARU, Natalia: 2006. Nationalism and Identity in Transnistria. In: *Innovation*, Vol. 19, Nos. 3/4, pp. 261–272.
- ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel: 2008. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: C.H. Beck: Praha.
- GLASSNER, Martin; Ira: 2004. *Political Geography*. John Wiley and Sons: Hoboken.
- GRIBINCEA, Mihai: 2006. *Russian Troops in Transnistria – a Threat to the Security of the Republic of Moldova*. Institute of Political and Military Studies: Chişinău.
- JOHANSSON, Andrea: 2006. The Transnistrian Conflict after the 2005 Moldovan Parliamentary Election. In: *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 22, No. 4, pp. 507–516.
- KING, Charles: 2001. The Benefits of Ethnic War: Understanding Eurasia's Unrecognized States. In: *World Politics*. Vol. 53, No. 4, pp. 524–552.
- KOLSTØ, Pål: 2006. The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States. In: *Journal of Peace Research*. Vol. 43, No. 6, pp. 723–740.
- KOLSTØ, Pål – EDEMSKY, Andrei with KALASHNIKOVA, Natalya: 1993. The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism. In: *Europe-Asia Studies*, Vol. 45, No. 6., pp. 973–1000.
- LEICHTOVÁ, Magda: 2009. Kaliningradská oblast. In: Cabada, L. a kol. *Evropa regionů*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 123–143.
- KOROBOV, Vladimir – BYANOV, Georgii: 2006. The “Reneval” of Transnistria. In: *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 22, No. 4, pp. 517–528.
- RIEGL, Martin: 2010. Terminologie kvazistátů. *Acta politologica*, Vol. 2, No. 1, s. 57–71.
- ROTBERG, I. Robert: 2003. *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*. Brookings Institution Press: Washington.
- SANCHEZ, Alejandro, W.: 2009. The “Frozen” Southeast: How the Moldova-Transnistria Question has Become a European Geo-Security Issue. In: *Journal of Slavic Military Studies*, 22/2009, pp. 153–176.
- SØRENSEN, Georg: 2007. Stát a mezinárodní vztahy. PORTÁL: Praha.
- ŽENIŠEK, Marek: 2008. Moldavsko: od vyhlášení nezávislosti k závislosti na EU a Rusku. In: Cabada, L. a kolektiv. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Vysoká škola ekonomická v Praze: Praha.

47) Blíže viz např. (Leichtová 2009).

Elektronické zdroje

British Helsinki Human Rights Group
<http://www.bhhrg.org/>
 BBCnews
<http://news.bbc.co.uk/>
 CIA Factbook
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
 Freedom House
<http://www.freedomhouse.org>
 Gates of Vienna
<http://gatesofvienna.blogspot.com/>
 Global Peace Index
<http://www.visionofhumanity.org/gpi-data/#/2010/scor/>
 Global Security
<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/t-go.htm>
 Institute for Economics & Peace: 2008 Methodology, Results & Findings <http://www.visionofhumanity.org/gpi-data/#/2010/scor/>
 Kozakovo memorandum
<http://www.regnum.ru/news/458547.html>
 Ministerstvo obrany ČR
<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>
 Ministry of Defense of Republic of Moldova
<http://www.army.md/?lang=2>
 NATO Parliamentary Assembly
<http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1652>
 OSCE
http://www.osce.org/documents/mm/2003/09/1867_en.pdf
 Pridnestrovie
<http://pridnestrovie.net>
 Radio Free Europe
www.rferl.org
 Rianovosti
<http://en.rian.ru>
 SIPRI
<http://milexdata.sipri.org/result.php4>
 WorldBank: Moldova
<http://web.worldbank.org/>

Daniela Blahutková

***Job – Rothův Román prostého člověka.
 Příspěvek k interpretaci
 (s reflexí českého překladu studie
 Claudia Magrise: Daleko odkud.
 Joseph Roth a východožidovská tradice)***

*The article written on the 70th anniversary of the death of the Austrian Jewish writer Joseph Roth (1894 – 1939) deals with the contemporary reception of Roth internationally and in the Czech Republic and reminds of one of Roth's most famous novels **Job. The story of a Simple Man** (1930). In a dialogue with the international literary science it reflects on the specific form of East Jewish ethos and assimilation as well as other topics which "the story of a simple man" brings up for discussion.*

Klíčová slova: Joseph Roth, Claudio Magris, východoevropsí Židé, Job, Pochod Radeckého, Rakousko-Uhersko

Key words: Joseph Roth, Claudio Magris, Eastern European Jews, Job, Radetzky March, Austria-Hungary

Předkládaná stať je věnována dílu rakouského židovského spisovatele a žurnalisty Josepha Rotha, od jehož úmrtí v roce 2009 uplynulo sedmdesát let. Německojazyčná literární veřejnost toto výročí snadno zaregistrovala, už jen proto, že nakladatelství Kiepenheuer & Witsch, někdejší Rothův primární vydavatel, zásobilo pulty německých a rakouských knihkupectví dvěma rothovskými biografiemi.¹ V českém prostředí by toto výročí prošlo

1) STERNBURG, Wilhelm von: *Joseph Roth. Eine Biographie – kniha německého publi-*